

Kislabda hajítása, számháború, bábjáték . . .

A legjobb munka felkerül a faliújságra.

Az óra folyamatában többször előfordul az önálló tevékenységre nevelés. E tevékenység háttérben mindig ott van a nevelő, aki tudatosan támaszt nyújt, buzdít, irányít, átsegít a nehézségeken.

III. Gyakorlás

a) Sorakozó, jelentés, ének.

Raj, őrsi sorakozó. Őrsvezetők jelentése. Raj és őrsi induló.

b) Az úttörők életével kapcsolatban folyamatos anyaggyűjtés a faliújsághoz. (Tá-bortűz, Pajtás, Dörmögő . . .)

c) Folyamatos gyűjtőmunka.

Ének, játék, sport, bélyeg, címke, hulladék.

A tanítással nem ér véget a munka. A formai képzés gyakorlása, az úttörő élettel kapcsolatos anyaggyűjtések, megfigyelések, énekek, játékok, próbák stb., mind megannyi alkalom a további serkentő tevékenységre.

NÉMETH ISTVÁN – TAKÁCS LAJOSNÉ

Szombathely, Tanítóképző Intézet

Az úttörők tanulságos és szép élete egy úttörőraj foglalkozásán való részvétel tapasztalatai alapján (előkészület a próbákra, táborozásra, sport és játék)

Az anyag feldolgozására 2 órát tervezünk, amit megelőzően a tanulók részt vesznek egy felső tagozatos úttörő rajfoglalkozáson. A két feldolgozó óra közül az egyiket elsődlegesen az elméleti vonatkozások megbeszélésére, a másikat gyakorlatokra szánjuk.

Az első feladat egy rajfoglalkozás megszervezése. Hogyan készüljön fel a tanító egy ilyen látogatásra? Hogyan kapcsolja az úttörőmozgalom tartalmi célkitűzéseit az iskolai oktató-nevelőmunkához? Mit tartson elsődlegesen szem előtt a foglalkozás anyagának kiválasztásakor?

A látogatás, s az ezt követő feldolgozó órák alapvető célja a kisdobos és az úttörő élet közti átmenet megteremtése. Az úttörők életébe való bepillantással kívánjuk felkeltetni a vágyat a mozgalmi élet iránt. Ezek a célok nagymértékben meghatározzák az előkészítést, a szervezést irányít is.

A vendéglátó úttörőraj vezetőivel részletesen meg kell beszélni a látogatás célját, a rajfoglalkozás programját, hogy az valóban tükrözze az úttörők tanulságos és szép életét, hogy az színes, ötletes, játékban és szórakozásban bővelkedő legyen. Emellett azonban azt is megérezhessék belőle a kisdobosok, hogy az úttörő élet a sok játék és szórakozás mellett már több kötelességet is jelent. Hogy az úttörők törvénye már nem 6, hanem 12 pont, s hogy próbakövetelményeik is sokkal nehezebbek, többértűbbek.

Bemutató rajfoglalkozás

A látogatás helye: egy 6. osztályos úttörőraj.

I. a) A foglalkozás formaságokkal kezdődik.

— Pédás rend, fegyelem uralkodik a teremben, amikor a kisdobosok belépnek és elfoglalják előre elkészített helyüket. Az úttörők őrsönként, oszlopban, egymást takarva helyezkednek el. Az oszlopok élén az őrsvezetők állnak. Az arcokon látszik a várakozás feszültsége, amely átragad a kisdobosokra is.

Belép a raj vezetője. Az őrsvezetők „Vigyázz!”-t vezényelnek. A kisdobosok vezetője a rajvezető elé lép, és engedélyt kér arra, hogy a kisdobosok is végignézhessék az úttörők rajfoglalkozását. Az engedély megadásával együtt a rajvezető örömet is kifejezi, hogy eljöttek a kisdobosok, és megígéri, hogy a foglalkozás folyamán ők is részt vehetnek a játéokban, szórakozásban.

b) Ezután az őrsvezetők jelentést adnak a rajvezetőnek, aki üdvözlí a pajtásokat, majd utasítást ad a zászló behozatalára és fogadására. A rajinduló eléneklése – zászlóüsztelgés – után a raj krónikása felolvassa a rajnaplóból az előző foglalkozás lényeges eseményeit, határozatait. Röviden értékeli ezek teljesítését, felolvassa a dicséreteket és elmarasztalásokat.

c) A rajvezető közli a mai foglalkozás anyagát: Nyári tábori élmények, emlékek felelevenítése; készület a jövő évi táborozásra. Az úttörők II. pontjának ismertetése, az őrsi naptárak elkészítésének megbeszélése. Játék, sport, szórakozás.

— A rajfoglalkozás fenti — bevezető részében nagyon fontos az úttörők fegyelmzett, katonás magatartása. Ez amellet, hogy kifejezi a megbecsülést, szeretetet a rajvezető iránt, vonzó, és hatásos a pajtások, kisdobosok előtt. Életkori sajátosságaikból adódó ösztönös belső szükségleteik — romantikaigényük, csoportalakítási tendenciájuk — kiélési lehetőségét adja meg számukra.

II. a) Először a táborozás élményeit elevenítik fel: A táborkrónikás a tábornaplóból felolvas egy-egy színes, érdekes leírást, visszaemlékezést a táborban történt eseményekről. (Pl. Éjféli riadó, két ballábas cipő Horváth Jóska lábán... A Mókus őrs eltévedése a járórgyakorlaton... Szabó Pista hősiessége éjjeli őrségben az ellenséges fatönk elleni harcban... stb.) Közben a táborban tanult dalokból elevenítünk fel egyet-egyét. (Pajtás gyere velünk táborozni”)

Bemutatják a kisdobosoknak a tábor nemrég elkészített makettjét, a táborozás alatt készített fényképek izléses tablóját, az őrsönként készített rovar-, növény- és kőzetgyűjteményüket, amelyek az iskolai szertár anyagát fogják gazdagítani. Ezeket a kisdobosok kézzől kézre adva nézegetik, míg az úttörők elmesélik róluk a hozzájuk fűződő emlékeket, élményeket.

— A rajfoglalkozásnak ez a része különösen alkalmas arra, hogy a kisdobosokban vágyat ébresszen az úttörő élet iránt. Ők még nem vettek részt igazi táborozáson, ahol lehetőség nyílik romantikus kalandvágyuk kielégítésére, bátorságuk, önállóságuk bebizonyítására. A hatás annál erősebb lesz, minél szemléletesebb az a kép, amelyet a tábori életről az úttörőktől kapnak.

b) Ezután a rajvezető bejelenti a csapatvezetőség határozatát, mely szerint az elkövetkezendő nyárra is terveznek tábort. S hogy ez jól sikerüljön, a felkészülést már most meg kell kezdeni. Az előkészület leglényegesebb része az úttörők II. pontjának teljesítése. Ezután részletesen ismerteti a próbakövetelményeket, majd bemutatja, és az őrsvezetőkkel kiosztatja a II. próbafüzeteket.

— A próbak teljesítése, az úttörő élet gerince, amely minden pajtástól komoly munkát tervszerű, rendszeres felkészülést kíván. Itt kell meglátatni, tudatosítani a kisdobosokkal is, hogy az úttörő élet a sok szórakozási lehetőség mellett komoly munkát is követel a pajtásoktól. S aki ezt nem teljesíti, annak nincs joga a szórakozáshoz sem.

A felkészülés tervszerűségének betartása érdekében megbeszéli a teljesítés havi ütemtervét, melyet az őrsi naptárak tartalmaznak.

III. a) A leányőrs vezetője lép a raj elé és bejelenti, hogy ők a mai rajgyűlésre a kisdobosok szórakoztatására bábjelenettel készültek. Kéri a jelenlévőket, hallgassák végig kis műsorukat. (Közben az őrs tagjai előkészítették a szükséges eszközöket, a

nézők pedig elhelyezkednek a rögtönzött színpaddal szemben. Elöl a kisdobosok, hátul az úttörők.

Kezdődik a bábozás: Először *Falánk Marciról* mutatnak be egy vidám jelenetet.

(Marci egy kirándulás alkalmával az őrök közös élelmét akarta titokban megkóstolni. Észrevette azonban Buksi kutya, s foga közé véve a menekülni próbáló Marci nadrágját, ott tartotta mindaddig, míg az őrök szakácsa meg nem érkezett. Buksi kutya azonban még ekkor sem tágitott, hiába volt a szakács hívó szava és Marci kétségbeesett javjeszékélése. Guszti, az őrök egyik tagja mentette meg a helyzetet. Falánk Marci hátizsákjából jókora kolbászt húzott elő, s ezzel már el tudta csalogatni Buksi kutyát. Marci ugyan sajnálkozott a szép szál kolbásza miatt, de megbánta tettét, s most már Buksi kutyától is óvta az őrök közös élelmét.)

A másik jelenet is hasonlóan kedves, egy mese dramatizálása.

A kisdobosok önfelédten nézik a két jelenetet, együtt izgulnak a szereplőkkel, bíztatják az igazságot küzdőket.

— A bábozás több szempontból is értékes, hasznos szórakozást, tevékenységet jelent a gyermekek számára. A nézők a megjelölt történetekben, mesékben sokkal szemléletesebben látják a cselekmény folyását, ez biztosítja számukra az átélés lehetőségét, a szereplőkkel való azonosulást, miközben fejlődik igazságérzetük, erkölcsi ítélőképességük, s érzelmeiken keresztül meggyőződésük. A szereplők pedig emellett fejlesztik szókincsüket, kifejezőképességüket is.

IV. „Most pedig a rajok őrökre oszlanak, — közölte a rajvezető — és őrösként folytatják a foglalkozást. A leányőrök folytatja a bábozást, az egyik fiúőrök küzdőjátékokat, a másik szórakoztató sportversenyeket rendez. A foglalkozásokba a kisdobosok is bekapcsolódhatnak. Minden kisdobos ázt a szórakozást választhatja, amit legjobban szeret: Aki a báb iránt érdeklődik az maradjon itt, mert az ő részükre rögtönzött bábozás következik. Az úttörők megtanítanak benneteket is bábozni. A többiek a két fiúörshöz csatlakozva vonuljanak el a játék, ill. sportverseny színhelyére, az udvarra és a sportpályára!” (Perceken belül mindenki megtalálta a maga helyét, az őrök elvonultak, s megkezdődtek a foglalkozások.)

a) A bábozók különböző mesékonyvekből, tankönyvekből rövid, egyszerű cselekményű, szellemes csattanójú történetek dramatizálnak. Először az úttörők felolvasták a kisdobosoknak a mesét, majd kiosztották a szerepeket és a bábokat. Azután — a bábokkal a kézben — minden szereplő bemutatkozott, és a hallott történet alapján néhány szóval jellemezte önmagát. Miután pedig a cselekményt még egyszer rögzítették, megkezdődött a játék. A rendező úttörő a jelenet közben félhangosan utasításokat adott a szereplőknek, megkönnyítve a rögtönzés érdekes, de nem könnyű munkáját. A kicsik hamar beleélték magukat a mese hangulatába és ügyes mozdulatokkal, találó szavakkal kellették életre a mese mondanivalóját. (Pl. Tudós bagoly elbeszélését arról, hogy mit mesélnek az erdőben az állatok a kisdobosok életéről, terveiről.)

b) Eközben a másik két őrben is mozgalmak voltak az élet. A játékszabályok ismeretése után először csak az úttörők játszottak, a kisdobosok pedig figyelték a játék menetét. Hamarosan azonban őket is bevonták, s vidáman, jókedvvel folyt a közös játék. („Jöjjön az a híres nevezetes... cseles labda.” „Botdöngető” „Sétára”).

c) A sportversenyeket rendező őrök 2 csapatra osztotta fel a kisdobosokat is. Két vegyes őr alakult, s ezek küzdöttek, versenyeztek egymással. Különböző tréfás vetélkedőket, labdaadogató, labdahordozó versenyeket szerveztek. Az időleltével az őrvezető összegezte a verseny eredményét. A győztesek megtapsolásával és a csapatkapitány kézzszorításával fejeződött be a sportszerű játék.

— A játék és sport személyiségformáló, jellemnevelő szerepét úgy hiszem nem szükséges itt részletesen taglalni. Annnyit azonban mégis meg kell jegyezni, hogy ez esetben különösen fontos az, hogy az úttörők példát mutassanak a kisdobosoknak arra, hogyan kell fegyelmetten a közösség — a csapat — érdekeinek alárendelten, a vereséget is sportszerűen elviselve, a győztest elismerve, a legyőzöttet megbecsülve játszani, versenyezni.

V. A rajfoglalkozás leteltével mindhárom őrsvezető ismét a terembe vezette őrsét, ahol rövid beszámolás következett az őrsi keretben végzett játékok, szórakozás eredményéről. Erre azonban már megsokasodtak az őrsi létszámok, mert az úttörők között alltak a kisdobosok is.

A kisdobosok vezetője meleg szavakkal köszönte meg az úttörők szíves vendéglátását, a kellemes, szép délutánt.

A rajgyűlést lezáró hagyományos formásokban a kisdobosok is az úttörők között állva vettek részt. Büszke öntudattal, tisztelegtek a zászlónak és énekelték együtt az Úttörő indulót.

Ezután a „Viszontlátásra” köszöntéssel búcsúztak el vendéglátóiktól, a VI. osztályos úttörőktől.

HORVÁTH DEZSÖNÉ—LUX IBOLYA

Tanítóképző Intézet, Szombathely

Felkészülés az úttörő életre

A tanítás céljai:

a) oktatási: Az úttörőélet néhány mozzanatának gyakorlása.

b) nevelési: Érzelmi motiváció megalapozása. Az önálló tevékenység beindítása.

Óratípus: vegyes.

Az óra típusán lehetne vitatkozni. Ha abból indulunk ki, hogy az oktatási és a nevelési cél, a környezetismeret tantárgy feladatrendszere és a téma sajátossága inkább a gyakorló jelleget kívánja, akkor egyszerűen gyakorlati alkalmazásra szánt óráról beszélhetnénk. Azonban a tantervi követelmények előírásának megfelelően elsősorban nem elméletet kérünk számon, hanem bizonyos gyakorlati tevékenységet. Az előző órákon megfigyelt, elemzett és némileg gyakorolt foglalkozások továbbfejlesztése közben folyik tehát a számonkérés, s így indokolt a *vegyes*, vagy kombinált óratervezés, mivel két didaktikai feladatot is megold a nevelő.

ÓRAVÁZLAT

Célkitűzés: A mai órát is arra fordítjuk, hogy jobban megismerjük az úttörőéletet.

I. Ellenőrzés:

1. *A rajvezető (osztályvezető) jelentést kér. Jelentés-adás.*

Az őrsvezetők az őrseik elé állnak, kezüket tisztelgésre emelik és jelentenek. „Őrs, vigyázz! Középre nézz!” – „Rajvezető néni! X. Y. őrsvezető jelentem, a Szorgalom őr 9 fővel a kisdobos foglalkozásra együttáll.”

A rajvezető meghallgatja a másik két őr vezetőinek jelentését is, majd vezényel: „Köszönöm. Vigyázz! Pihenj!” – Értettem.” Az őrsvezetők ismét őrseik elé állnak, s elismélik a kapott vezényszavakat.

A munkafüzet feladatait az előző órán megoldották, az úttörők törvényeit pedig a kisdobos foglalkozásokon dolgozzák fel részletesen. Most elsősorban azokat a formai tudnivalókat gyakorolják ellenőrző jelleggel, amelyek a gyermekek képzeletét jobban megragadják, s a magasabb szintű tevékenység szimbólumait jelentik. (Jelentésadás, zászlófogadás, az osztályterem átrendezése stb.)

Az őrsvezetők szerepét iskolánként változóan más-más tölti be. A tanítóképző intézetekben általában a hallgatók látják el ezt a feladatot. A KISZ-tagok részvétele a kisdobos- és úttörő-foglalkozáson törvényszerű, érvényesül a mozgalmi élet két fokozatának összekapcsolása.